

AXLOQ FALSAFASI VA UNING JAMIYATDAGI O'RNI

Mahmudova Rayhona

Andijon davlat pedagogika instituti, pedagogika fakulteti,
boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20065682>

Annotatsiya. Ushbu tezisdagi axloq falsafasi va uning jamiyatdagi o'rni tahlil qilingan. Axloqiy qadriyatlar, ularning tarixiy shakllanishi hamda zamonaviy jamiyatdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, Suqrot, Aristotel va Forobiy kabi mutafakkirlarning axloq haqidagi qarashlariga qisqacha to'xtalib o'tilgan. Tezisdagi axloqiy me'yorlarning jamiyat barqarorligi, inson kamoloti va ijtimoiy munosabatlardagi roli ko'rsatib berilgan. Bugungi globallashuv jarayonida axloqiy tarbiyaning dolzarbligi alohida ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: axloq falsafasi, qadriyat, jamiyat, ma'naviyat, inson kamoloti, axloqiy me'yorlar.

Аннотация

В данной тезисной работе рассматривается философия морали и её роль в обществе. Освещаются моральные ценности, их историческое формирование, а также значение в современном обществе. Также кратко анализируются взгляды таких мыслителей, как Сократ, Аристотель и Фараби относительно морали. В работе подчёркивается роль нравственных норм в обеспечении стабильности общества, формировании личности и регулировании социальных отношений. Отдельное внимание уделяется актуальности нравственного воспитания в условиях глобализации.

Ключевые слова: философия морали, ценность, общество, духовность, развитие личности, нравственные нормы.

Annotation

This thesis examines the philosophy of ethics and its role in society. It highlights moral values, their historical development, and their significance in the modern world. The study also briefly analyzes the views of philosophers such as Socrates, Aristotle, and Al-Farabi on morality. The work emphasizes the importance of moral principles in ensuring social stability, shaping personal development, and regulating social relations. Special attention is given to the relevance of moral education in the context of globalization.

Keywords: moral philosophy, values, society, spirituality, personal development, moral principles.

Falsafa inson tafakkurining eng qadimiy va murakkab sohalaridan biri bo'lib, u borliq, inson, jamiyat va bilish jarayonlarini chuqur o'rganadi. Falsafaning muhim yo'nalishlaridan biri axloq falsafasi hisoblanadi. U insonning xulq-atvori, ma'naviy qadriyatlari va jamiyatdagi o'zaro munosabatlarini tahlil qiladi. Axloq falsafasi ezgulik va yovuzlik, adolat va nohaqlik, vijdon va burch kabi tushunchalarning mohiyatini ochib beradi. Bu tushunchalar har bir jamiyatning ma'naviy asosini tashkil etib, insonlarning bir-biriga bo'lgan munosabatini tartibga soladi. Bugungi globallashuv va texnologik taraqqiyot sharoitida axloqiy qadriyatlarning ahamiyati yanada ortib bormoqda. Shu sababli, axloq falsafasini o'rganish insonning ma'naviy kamoloti va jamiyat barqarorligi uchun muhim hisoblanadi. Ushbu tezisdagi axloq falsafasining mazmuni, uning tarixiy rivojlanishi hamda jamiyatdagi o'rni ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Axloq falsafasi falsafaning eng muhim va qadimiy yo'nalishlaridan biri bo'lib, u insonning xulq-atvori, ma'naviy dunyosi, jamiyatdagi o'rni hamda ezgulik va yovuzlik kabi

tushunchalarning mohiyatini o'rganadi. Axloqiy qarashlar insoniyat tarixining barcha bosqichlarida mavjud bo'lgan va jamiyat taraqqiyotida muhim rol o'ynagan. Qadimgi davrlarda axloq falsafasi asosan insonning baxtga erishishi, adolatli jamiyat qurish va fazilatli hayot kechirish g'oyalari bilan bog'liq bo'lgan. Suqrot axloqiy bilimni insonni ezgulikka yetaklovchi asosiy omil deb hisoblagan. Uning fikricha, inson yomonlikni bilmaslik sababli qiladi, agar u yaxshini bilsa, albatta ezgulik sari intiladi. Platon esa adolatli jamiyat g'oyasini ilgari surib, jamiyatning har bir tabaqasi o'z vazifasini axloqiy me'yorlar asosida bajarishi kerakligini ta'kidlagan. Aristotel axloqni "fazilatlar etikasi" sifatida izohlab, insonning baxti (eudaimoniya) axloqiy fazilatlarni rivojlantirish orqali erishilishini asoslab bergan. Sharq falsafasida axloqiy qarashlar yanada ma'naviy va ruhiy mazmun kasb etgan. Abu Nasr Forobiy "Fozil odamlar shahri" asarida ideal jamiyatni axloqiy yetuk insonlar boshqarishi kerakligini ta'kidlagan. Uning fikricha, adolat va axloqiy tartib jamiyat barqarorligining asosidir. Ibn Sino esa inson xulq-atvori tarbiya, aql va muhit ta'siri orqali shakllanishini ko'rsatgan. Alisher Navoiy asarlarida ham axloqiy tarbiya, insonparvarlik, mehr-oqibat va adolat g'oyalari keng yoritilgan. U insonning eng oliy fazilati bu boshqalarga yaxshilik qilish va kamtarlik ekanini ta'kidlagan. Axloq falsafasining asosiy kategoriyalari ezgulik va yovuzlik, adolat va zulm, burch, vijdon, or-nomus va mas'uliyat kabi tushunchalarni o'z ichiga oladi. Bu tushunchalar insonning kundalik hayotidagi qarorlarida yo'naltiruvchi mezon bo'lib xizmat qiladi. Zamonaviy jamiyatda axloq falsafasi yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Globalizatsiya jarayoni, axborot texnologiyalarining rivojlanishi va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi insonlarning axloqiy qarashlariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Bir tomondan, bu jarayonlar bilim almashinuvini tezlashtirsa, ikkinchi tomondan axloqiy qadriyatlarining zaiflashish xavfini ham yuzaga keltiradi. Shu sababli bugungi kunda halollik, insonparvarlik, vijdonlilik, bag'rikenglik va mas'uliyat kabi qadriyatlarni saqlash va rivojlantirish muhim hisoblanadi. Ayniqsa, yosh avlodni axloqiy jihatdan tarbiyalash jamiyat kelajagi uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Axloqiy me'yorlar jamiyatda ijtimoiy tartib va barqarorlikni ta'minlaydi. Agar jamiyatda axloqiy qadriyatlar susaysa, ishonchsizlik, nizolar, korrupsiya va boshqa salbiy holatlar kuchayishi mumkin. Shu bois axloqiy tarbiya faqat oila yoki maktab bilan cheklanib qolmasdan, butun jamiyat miqyosida uzluksiz amalga oshirilishi lozim. Axloq falsafasi shaxsiy rivojlanish bilan ham bevosita bog'liqdir. Inson o'z hayotida axloqiy tamoyillarga amal qilsa, u nafaqat jamiyatda o'z o'rnini topadi, balki ma'naviy jihatdan ham kamol topadi. Komil inson tushunchasi ham aynan axloqiy yetuklik bilan chambarchas bog'liq. Umuman olganda, axloq falsafasi inson hayotining barcha sohalariga ta'sir ko'rsatadigan muhim ilmiy-falsafiy yo'nalish bo'lib, u jamiyatning ma'naviy barqarorligini ta'minlashda asosiy o'rin tutadi.

Xulosa qilib aytganda, axloq falsafasi inson va jamiyat hayotida muhim o'rin tutadi. U insonning ma'naviy kamolotga erishishi, to'g'ri xulq-atvorni shakllantirishi va ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishiga xizmat qiladi. Axloqiy qadriyatlar jamiyat barqarorligi va taraqqiyotining asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Ezgulik, adolat, halollik va mas'uliyat kabi tushunchalar har bir inson hayotida yetakchi tamoyil bo'lishi lozim. Shuningdek, zamonaviy globallashtirish jarayonida axloqiy tarbiya va qadriyatlarni saqlash yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli, axloq falsafasini o'rganish va uni hayotda qo'llash jamiyat rivoji uchun muhimdir.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Aristotel. “Nikomax axloqi”. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2010.
2. Forobiy, Abu Nasr. “Fozil odamlar shahri”. – Toshkent: O‘zbekiston, 1993.
3. Suqrot. Falsafiy dialoglar (tanlangan asarlar). – Toshkent: Ma’naviyat, 2005.
4. Karimov I. A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
5. Falsafa: o‘quv qo‘llanma. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2019.
6. G‘ulomov Z. Falsafa asoslari. – Toshkent: Fan, 2017.